Бр. 137. У Новом Саду, у четвртак 21. јунија (4. јулија) 1912. Година XLVII.

„Застава“ излази сваки дан двапута а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини вечерњи бројеви стају 2 потура.

ЗАСТАВА

(Вечерњи лист.)

Лист српске народне радикалне странке.

За огласе плаћа се 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво „Заставе“ је у кући г. ј. Чавића. Администрација „Заставе“ налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 22

Поједини вечерњи бројеви стају 2 потура.

Издање „Рада“ деон. друштва у Руми.

Шта је ново?

У Аустрији раде на томе, да створе нови ред војске: борце у зраку. Хоће да створе ваздушне бродове, „ваздушну флоту“.

Пре свега упитали су стручњаке: да ли је згодније стварати ваздушну флоту из крилатица или из ваздушних лађа, балона? А сви су стручњаци одговорили: Треба стварати „ваздушну флоту“ и из малих крилатица и из великих ваздушних лађа. Много што шта, што може крилатица, не може тешка ваздушна лађа; а много штошта, што може ваздушна лађа не може крилатица.

На пр. напунити мању ваздушну лађу гасом, стаје 10 хиљада круна. напунити велику ваздушну лађу гасом, да се може подићи у зрак, стаје 15 и 20 хиљада круна А сваки дан изветри гаса за 100 круна. То је скупо. А да се крилатица подигне и одржи у зраку, то стаје много, али много јефтиније. При томе није сигурно: да ли се боље одупре јакоме ветру ваздушна лађа или крилатица.

Крилатица је много бржа Има крилатичара, који су за сат превалили у зраку 130, па и 170 километара, а ваздушна лађа може да превали само 80 километара просечно на сат. Али ваздушна лађа може опет да понесе много више људи и много више бомби од крилатице. Ваздушна лађа може да стоји на једном месту, рецимо над једним одељењем војске или над градом, и може да баца бомбе. Крилатица мора увек брзо да лети, јер се иначе не може одржати у зраку, не може да стоји у месту, и морала би да кружи. Но зато се крилатица може у часу кренути, код ваздушне лађе то иде споро. (Ако је ваздушна лађа и стално напуњена гасом, мора се стално допуњавати, и то стаје 100 круна дневно. Ипак треба дуже времена да се подигне у зрак) Ваздушна лађа кад се спушта на земљу, треба многе помоћи, иначе може да пропадне. Крилатица се спушта из зрака и не треба ничију помоћ. Крилатица се може боље употребити да брзо узлети, извиди непријатељску снагу и брзо се врати. Но зато има задаћа, за које се боље може употребити ваздушна лађа.

Зато су стручњаци изјавили, да треба створити ваздушну флоту и од крилатица и од ваздушних лађа. Као што другој војсци треба и пушка и топова, тако треба војсци, која ће се борити у зраку и из зрака, и крилатица и ваздушна лађа.

Војено министарство не троши још одвише на ваздушну флоту. Сад је увео у своје руке ту ствар одбор великаша и богаташа. Хоће да скупљају добровољне прилоге, накупе десетак милијона и створе из добровољаца ваздушну флоту. Владе не само да помаже то подузеће, него је она управо целу ствар и подстрекла. Али ће ускоро и она доћи и тражити милијоне за ваздушну флоту и војску за њу. А то је војска, која ће и у мирно доба сваки дан носити главу у торбу.

Хоће ли поревница ту нову и скупу војску моћи издржата? И како ће изгледати ти будући ратови, кад почне читава гомила крилатица и ваздушних лађа бацати бомбе на војску и утврђења? Паметан човек, кад добије у руке нож, он га корисно употреби, луда се посече. Ми још не употребљујемо нове научне проналаске као што би радили паметни, него онако, као што би радиле луде.

Види се, мора прво да дође још већа невоља да нас опамети.

* * *

У Турској расте незадовољство у војсци. Траже у првом реду да се данашња влада смени и оптужи. У Смарни је обухватило незадовољство 6 дивизија. А у Албанији се шири отпор. На целу арнаутску војску не може се Турска поуздати.

И сад долази Италија, која ратује с Турском. Талијанска влада је у једној полузваничној изјави изрекла, да неће у овај мах градити Турској неприлика. Неће да осваја за сад нова острва на Јегејском Мору. Она не жели пропаст Турске. Она хоће да на Балкану остане данашње стање. И зато жртвује чак и своје интересе, само да не наступи расуло у Турској.

Заиста „племенитијег“ противника нису још никад Турци имали. Само кад би било кога, да верује у ову талијанску декламацију. Зашто је Италија напустила даље освајање турских острва на Јегејском Мору, томе може бити више узрока! Можда се боји, да се због тога не завади с Енглеском. Можда се боји, ако наставе сада своме силом освајања, да ће то Турке измирити, а овако, кад их остави мало на миру, покрвиће се још већма. Можда је томе трећи и четврти узрок. Само то једно не може јој и неће јој нико веровати, да она из љубави према Турској, с којом је у рату, хоће да се жртвује.

Али тако је то. Од дипломације свашта.

* * *

Јулије Јуст писао је краљу писмо и захвалио се на почасти правог саветника. Управо ставио је краљу ту своју титулу на расположење.

У писму каже, да га је краљ именовао правим саветником, дао му је највећу почаст, што је верно служио домовини и краљу. Али од 5. јуна о. год., није он, прави краљевски саветник, сигуран ни на улици, а није му слободно ући ни у сабор, где га је послало народно поверење.

Он ће се борити против незаконитости за отаџбину и краља и даље, али мора ставити краљу на расположење своју високу титулу, јер држи, да се не слаже са достојанством правог тајног саветника, кад се са тим саветником онако поступа, као с њим. Иначе ће се он и даље борити за отаџбину.

Ово је у главноме садржај Јустовог писма краљу. То писмо Јустово однео је у Беч гроф Михаљ Карољи и предао га је управнику краљеве канцеларије.

Ово је писмо изазвало највећу пажњу свију политичких кругова... Хоће ли бити одговора на ово необично писмо и како ће гласити тај одговор?

Цртице из живота и рада † дра МИЛОВАНА Ђ. МИЛОВАНОВИЋА

Београд, 20. јунија.

Миловановић је спуштен у гроб. Пошто је Миловановић био војно-судски резервни капетан, мртвачки ковчег изнели су до гроба официри. Војска је одала почаст пољбом из пушака, а војна музика је свирала последњи опроштај. Говора није било на гробу. Другови су са плачним очима стајали, а плакао је и руски посланик Хартвиг. Миловановића нема више, али треба да се прикаже његов значајни рад што боље, јер је то историја Србије последњих година.

Кад је краљ Петар био у Петрограду, после интимног ручка у Царскоме Селу, разговарао је руски цар са пок. Миловановићем врло живо пуних 40 минута. Већ је било прошло 10 минута од времена, утврђеног за полазак краља Петра из Царскога Села. Краљ Петар је већ био почео давати знаке нестрпљења, али ко би се усудио прекинути рускога цара у разговору! Руске дипломате биле су дубоко изненађене ретком поштом, коју је цар указао Миловановићу. После тога рекао му је један пријатељ: „Нећу ни да те питам о чему си разговарао са царем, јер се таки разговори не казују никоме. Али зар ми не би могао макар мало нагласити, да ли је бар о Србији било говора?“ Миловановић се на то уозбиљио и погледавши оним паметним очима пријатеља, рекао: „Могу ти казати толико, да је будућност Србије потпуно обезбеђена. Је ли ти то доста?“ Пријатељ је одговорио: „Доста ми је!“ Разговори Миловановићеви са највећим јевропским државницима приликом његова путовања у току анексионе кризе засада морају остати тајна. Али кад дође време, да се и они публикују, онда ће се видети, какав је дипломата био Миловановић. Кад се недавно у скупштини већало о ванредном кредиту од 21 милијона динара за оружање српске војске, рекао је Миловановић, да ће Србија бити гробље скрханих снова и нада, ако се из петних жила не упне и не употреби сву финансијску снагу, да се што боље и савременије наоружа. Те су речи биле његова „лабудова песма“, можда ће тачније бити, ако се рекне, да је то био његов политички тестамент. Миловановић се није разметао, као многе наше сумњиве патриоте, који држе ратоборне говоре и дрече по новинама, а намигују на непријатеље. Он је био стваран политичар, али тражио је до последњег часа, да се Србија спрема и преображава за сретнију будућност. Умр'о је као и војник — вршећи своју дужност до последњег часа.

Његови су књижевни радови од великог значаја. Неке је „Застава“ већ споменула. Још да споменемо ове расправе: О српским трговинским уговорима, о Србима и Бугарима, Србима и Хрватима о српској спољној политици, прва хашка конференција и т. д. Има још и нештампаних радова. На енглеском језику штампао је „Развитак уставног питања у Србији“. Сви су његови радови трајне научне вредности. Разуме се, да има у њима и спорних питања, али то не мења сам значај његових радова.

Кад су га питали, шта мисли о дивљачким нападајима извесних листова, рекао је, да му је младост била срећна и пресрећна, али јесен живота је пуна чемера и жучи. „Смрт мојега Димитрија поништила ми је најдраже и најсветије наде. Имао сам у животу и чести и сласти, и љубави и пријатељства, и радости и среће, а сада ми је све досадно, пусто и празно. Па ипак видим далеко на хоризонту једну сјајну, небеску сјајну тачку, будућност Србије... Да ли ћу је дочекати, не знам. Пут је ка тој тачки неизмерно тежак... Ако не стигнем ја, стићи ће други. Нека само буде жетве, па жео ко му драго; то ми је сасвим свеједно“ □

Избор у бечкеречком протопрезвитерату.

Пишу нам из Великог Бечкерека: „Застава“ је већ изнела, како је текао избор епархијских заступника у бечкеречком протопрезвитерату. Изасланик епархијске власти, Паја Матрона, хтео је да кочи точак, али се бесамртно обрукао. Сјајна победа радикала поразила је алмажане и подрепаше. У својој срдитој немоћи теше се, да је у епархијској скупштини њихова већина, па ће наш избор уништити. Да видимо и то чудо! Ако и униште — радикали ће поново победити. Можда алмажани и подрепаши и опет желе да легну на клупу и добију 25. Како изгледа победа алмажанске и подрепашке странке у темишварској епархији, коју „Србобран“ назива самосталном

странком, најбоље је обележио, њихов човек, др. Жарко Јакшић, који је у њиховом друштву ово рекао: **„Мора се осудити тактика самосталне странке у изборној борби, јер то није победа самосталаца, него победа натароша!“** Он рече, а „Србобран“ нека задене за шешир.

Избор епарх. заступника у Жабљу.

Још ћемо по неку да кажемо о избору свештеничких и учитељског епархијског заступника.

Свештеници су дошли на избор сви, осим виловачког пароха Ђорђа Ивановића. Није смео да дође. Стидео се да гласа са онако „красним“ друштвом, као што је калуђерско-подрепашко, а против њих није смео И остао је код куће, мада му је писмени налог дао чак и калуђер Ловра из Титела, да безусловно дође и гласа на калуђерско-подрепашку листу. Ту се поп Ђура показао јунаком. Није послушао заповест чак ни Ловрину! Само што се, на жалост, показао „јунаком“ и према својој савести, те није послушао ни њене речи: да дође на избор и помогне народну ствар. Тим јуначењем према својој савести, савести народна свештеника, допринео је победи калуђерско-подрепашкој. Али да оставимо старца. Нека одговара како зна Ловри, али и — својој савести!

Поп Мита Ковачевић, парох гардиновачки, још је већи „јунак“! Дошао је на избор. И — изневерио свој народ. Његови парохијани, као изборници, гласају светла чела и образа са изборницима српске народне радикалне странке. Његови другови, у чијим је до сада редовима био и поп Мита, као истински народни свештеници, са поносом, што им га улива сазнање, да врше своју дужност према своме народу и својој савести, сузбијају калуђерско подрепашку навалу — а поп Мита? Погнуо се до земљице црне, крије погледе, стиди се, али је јогунасто истрајао у неверству. Шта ли га је, Боже, у старости му окренуло на — ђаволску?! Не знамо; видећемо. Али знамо, а видеће и поп Мита, да и увређени народ — зна да памти.

Са „јуначких“ подвига та два свештеника; даље зато, што изабраног и потврђеног протопрезвитерског капелана жабаљског није отпустио темишварски епископ Георгије Мали и најзад, што су два парохијска места (у Ковиљ Сентивану и Кађу) смрћу упражњена — победила је на избору црна калуђерско-подрепашка тевабија. На једној страни, народно-радикалној страни, били су ови узорити народни свештеници, на челу са старим, дичним народним борцем, протом Милошем М. Папићем: Василије Стојадиновић, парох чурушки, Ђока Михајловић, парох доњо-ковиљски, Владислав Вуковић, парох кађски, Светозар Влашкалић, парох мошорински, Никола Арсеновић, систематизовани парохијски помоћник госпођинаички, Стеван Темеринац, парох лочки, Милош Катић, сист. парохијски помоћник жабаљски, Жарко Злоколица, парох ђурђевачки, Милан Вукосављевић, с. парох. помоћник мошорински и Секула Попов, парох госпођинаички. На другој пак страни калуђерско-подрепашкој, било је шест калуђера, већ споменути поп Мита, па Светозар Гавриловић из Горњег Ковиља (стари назадњак), па Вакула Теофановић из Чуруга (стари превртљивац), па Т. Јованов из Ђурђева, који проповеда, да је вреднија и један гуљаш него нека народна права; па Душан Петровић из Надаља, познато „надаљско чудо“; па Берисав Берић, познати калуђерски подрепаш, који кад му поскапају прасићи, тражи отштету од општине; и најзад Паја Гавриловић, пунокрвни подрепаш. Та „дична“ војска имала је бројну надмоћност и изабрала је за епарх. заступнике *три калуђера*(!) и седам горе наведених попова. А ако се епархијска уредба ускоро не измене, те остане, да сви калуђери имају права гласа, онда ће за коју годину парохијско свештенство на епарх. скупштини заступати *сами калуђери*, јер по манастирима има доста чистача обућа, фурунџија, собара, који су сви кандидати — за камилавку!

Гласање је било јавно. Народни свештеници, радикали, *нису хтели* да траже тајно гласање, јер су хтели очи у очи да се виде са издајицама и назадњацима, а калуђерско-подрепашка клика *није смела*, да тражи тајно гласање. Није смела зато, што се бојала, да ће они слабићи, који су под претњама изневерили свој народ, тргнути се у последњем тренутку, а није смела ни за то, да се не би морале именовати перовође за *неписмене*. Јер замислите кала Јосима, па Иринеја, па Ловру и друге, да су морали исписати десет имена!

Код учитељства је избор текао глатко и мирно. Изабран је радикал, Бранко Јагеровић, учитељ у Кађу.

Српска народна радикална странка је задовољна са исходом избора у Шајкашкој. Показало се, да је народ, цвет свештенства а учитељство уз своју једину у истину народну странку, странку радикалну. Евала и хвала свести дичних нам Шајкаша!

Из мунговлука.

Пре неколико месеци тражило је више лекарника од угарског министарства унутрашњих послова право, да могу отворити једанаесту лекарницу у Араду. Арадски варошки сенат препоручио је некоје лекарнике тадањем министру унутрашњих послова, Куену Хедерварију, а међу тима препорученима није био лекарник из Липе, Коломан Вајдић. Па ипак је Вајдић добио право од Куена, да отвори у Араду лекарницу. У Араду су дуго нагађали, ко је могао препоручити Вајдића, кад је Куен баш њега одабрао. То се показало ових дана. Лечник у Липи, др. Мартин Масњик, који је и спахински и домаћи лечник грофа Роберта Желенског, тужио је суду лекарника Вајдића, што му неће да исплати једну меницу, истављену на 16 хиљада круна. Сада је избило на јавност, да је Вајдићу израдио право за лекарницу у Араду др. Масњик, а преко грофа Желенског, а Вајдић се обвезао Масњику, да ће му за то дати 20 хиљада круна. Четири хиљаде круна дао му је одмах, а за осталих 16 хиљада дао му је меницу, са обвезом, да ће ту меницу исплатити, кад добије право на лекарницу. Када је Вајдић пак имао у џепу дозволу и право за отварање лекарнице у Араду, онда је изјавио, да неће да плати. Др. Масњик га је сада тужио суду и тако је и ова мунговштина изишла на јавност. И још увек има људи, који хоће да се ваде за часне и поштене, а потпомажу мунговлук.

Шта је ново у Сусеку?

Ратар Мирко Ковачевић пише нам из Сусека: Првог јулија ове године дође овамо Франц Сепли из Паланке да купује свиње. Треви се прилика, те наш поп Милан Лучић и његов кум учитељ Миша Остојић сели да се картају. Али Франц Сепли беше боље среће, па нашем попи искарта 120, а учитељу 60 круна и једну крмачу. Тако је наш учитељ остао без рањеника. Кад је освануло недеља, дође попа на јутрење — какав, но знате. Нема ко да пои, јер се учитељ „разболео“. Попа је свршио своју дужност, али је заборавио да има сватова. Кад су дошли сватови, морали су тражити попу. Нађоше га код Жидова — те се тако ипак могло обавити венчање. Ето шта је ново у Сусеку!

Пренашање крви.

Чувени амерички лечник, професор на Рекфелеровом заводу у Њујорку, др. Карел, који је већ више пута задивио свет својим проналасцима на пољу хирургије, држао је ових дана предавање у Паризу о пренашању крви као леку. Лечници су већ неколико пута покушавали, да измене крв у болесника, али су ти покушаји остајали без успеха, јер се употребљавали серуми, а никада природна чиста крв. То је покушао др. Карел. Он је распарао жилу на руци оне особе, која хоће да даде своју крв, метнуо је малу цевчицу у жилу, а други крај цевчице је завукао у коју жилу болесникову. У већини случајева, болесник већ полумртав зацрвенео би се, напунио би се здравом крвљу и, тако рекући, устајао из гроба. Тако је др. Карел поступио и са новорођеним дететом неког лечника, које је било већ близу смрти, али је на по сата после убризгавања свеже крви плакало и тражило да сиса. С помоћу тако убризгане, пренесене свеже крви, крви здрава човека у жиле болесна човека, овај набрзо оздравља, тако бар тврди др. Карел

Брзојави „Застави“.

Стигли 4. јула.

Пашићева мисија.

Београд. Пашићева аудијенција код краља Петра трајала читав сат. Овој аудијенцији придаје се велики политички значај у свези са Пашићевом аудијенцијом код руског цара.

Састанак царева.

Берлин. Овде се поговара, да ће син немачког цара, Адалберт, приликом састанка руског цара са немачким испросити најстарију кћер руског цара.

Спрема ли се што?

(Телефонски извештај).

Карловци. Палчика Јовановић наводно позват из дворске канцеларије у Беч. (Је ли то у вези са намераваним комесаријатом у автономији?).

Изборна борба у Америци.

Њујорк. Рузвелтова странка бираће за председника републике демократског кандидата Вилзона.

Штрајк.

Париз. Пристанишни радници у Хавру и Марсељу прикључили се штрајку морнара.

Несрећни случајеви.

Букурешт. Један аутомобил сударио се са жељезничким возом, три особе погинуле, међу њима и француски новинар Пјер Шоле а тројица тешко рањени.

Букурешт. Крилатић Каронга пао са 100 метара висине и на месту остао мртав.

Одговорни уредник
Мита Клицин.

Са житне пијаце у Б-Пешти.

У трговини са готовом робом биле су ове цене: пшеница потиска К 24·20—24·50, банатска К 24·05, бачка К 24·20, раж К 18·75, зоб 21·80, кукуруз К 17·75—17·80. У трговини на рок прављени су оваки закључци: пшеница за октобар К 23·02, за април К 23·64, раж за октобар К 18·80, зоб за октобар К 18·74, кукуруз за јули К 17·52, за август 17·60, за септембар К 17·64, за мај К 15·14, репица за август К 34·50—34·70.

КУЋА

која постоји на лепом месту
У СР. КАРЛОВЦИМА
продаје се из слободнд руке.
1023 1—3 **Коста Поповић.**

БОЖИДАР МИХАЈЛОВИЋ!

Може у моју радњу ступити одмах, исто тако требам за своју пекарску радњу **2 шегрта,** које узимам на 4. год. с тим, да их одевам и да сву бригу за њих водим. **Тома Панић**
1003 3—3 пекар
Бела Црква (Fehértemplom).

АДВОКАТСКУ КАНЦЕЛАРИЈУ отварам у Ст. Бечеју.

У улици што води на пивару.

Др. Милан Н. Давидовац.

КУПУЈЕМ МЕДА!

Ко има на продају чиста меда, нека пошаље мустре и цене.

Б. А. Димитријевић
трговина шпецераја и делификатеса у Панчеву.
964 6 8

КУЋА која постоји у **Сомбору** (I. фрталь селенча) на ћошку у којој од старине постоји шпецерајска радња са гостионицом. Кућа је од тврдог материјала зидана, поред ње једна мања кућа са пекарницом Обе куће продају се заједно са инвентаром и са правом за точење пића за адресу упитати у
968 5 6 **Администрацији „Заставе“.**

ПАРНА ИЛИ БЕНЗИН ВРШАЋА ГАРНИТУРА

тражи се у најам за овогодишњу сезону вршења.
Понуде слати на 982. 6—8
Саву Малочића, казанцију
Бос. Градишка.

Најбољи Српски производ!
Прво опробај па онда говори!
па ћеш се уверити да је 356 9—
ГУСЛАРЕВ КРЕМ
за обућу најбољи.
Разашиље Г г. трговцима и препродавцима поштански пакет од 7 dtr за 11. — круна franco на пробу даље нудимо своје остале производе. Негер крем, кућевна, шарена и жута Сапуна, Воштаних, Стеаринских и подрумских свећа, соде и киселине.
I-ва Вел. Бечкеречка творница сапуна и свећа
ВЕЛИКИ БЕЧКЕРЕК

Електрична штампарија дра Св. Милетића у Новом Саду.